

Stortingsmelding 107 – Landsplan for bruken av vannressursene

Av Einar Enga

Einar Enga er siviling. og ansatt som byingeniør i Tromsø kommune.

*Innlegg holdt på møte i
Norsk Forening for Vassdragspleie
og Vannhygiene 17. september 1975.*

Dette innlegg skal forutsetningsvis være kommunenes syn på saken, men jeg må allerede innledningsvis ta et sterkt forbehold i denne sammenheng. Dette både fordi jeg trolig vil komme i skade for å trampe over streken, og fordi jeg representerer en relativt avsidesliggende kommune, hvor de naturlige forutsetninger er annerledes og vesentlig bedre enn det som kan betraktes som et landsgjennomsnitt. Der er også et annet forhold som bør nevnes. Min hjemkommune har, i relasjon til den foreliggende Landsplan, en forholdsvis positiv utvikling bak seg gjennom de siste 27 år. Det første lokale handlingsprogram ble formet i 1948, og var i hovedsaken gjennomført omkring 1960. Det tok sikte på å rense opp de indre havneområder. Det annet handlingsprogram, som tok sikte på å sikre seg mot forurensninger av det lokale fjordsystem, ble utviklet i tiden 1965–67, nådde fram til full erkjennelse på politisk grunnlag i 1970, og var i hovedsaken gjennom-

ført ved utgangen av 1974. Betydningen av det siste handlingsprogram vil for alvor slå ut i de kommende år. Vi mener således å ha feiet for egen dør, uavhengig og upåvirket av de tiltak, planer og lover som er lagt fram og gjort gjeldende de senere år.

Allikevel, der er divergerende oppfatninger mellom oss og de sentrale organer, og det skal villig innrømmes at vi ligger på kollisjonskurs i enkelte henseender. Dette får imidlertid bli en sak for seg, men det kan kanskje være formålstjenlig å gjengi et aksiom som vi stort sett har bassert våre oppfatninger på: Det som ikke er et lokalt forurensningsproblem, vil ikke kunne bli et regionalt. På samme måte, det som ikke er et regionalt forurensningsproblem, vil ikke kunne bli et nasjonalt.

Jeg vil gjerne få knytte en enkel kommentar til begrepene resseurs og ressursbruker. Alle resipienter, både vassdrag, fjorder og havområder, har evne til å ta imot avfall og å bryte det ned. Denne evne eller kapasitet om man vil, varierer over et meget stort spekter, fra kanskje forsvinnende små verdier for enkelte vass-

drag og opp til en betydelig størrelsesorden mot åpent hav.

Disse variable resipientkapasiteter representerer for de tilliggende kommuner en notorisk ressurs som kan og bør utnyttes innenfor ansvarlige grenser. I denne henseende står kommunene som brukere, særlig for kystkommunene har denne brukerinteresse stor og i mange tilfeller avgjørende økonomisk betydning. Det er med stor tilfredshet man kan konstatere at Landsplanen har tatt hensyn til dette, og der vises i denne sammenheng til den tabellariske oversikt på side 24. Man kan kanskje stusse ved at der også for åpent hav, åpne fjorder med meget god vannutveksling er forutsett en lavgradig rensing. Trolig ligger årsaken til dette i hvert fall for en del i den usikkerhet som tross alt preger problemstillingen omkring forurensing. Det nytter lite å sette opp toleransegrenser for denne og hin fiskeart, all den stund de samme toleransegrenser kanskje er dødbringende for mikrobiologien og den livsfundamentale aktivitet i bunnskiktet. Dersom det laveste ledd i næringskjeden desimeres, vil de øvrige ledd oppover måtte gå tilbake i tilsvarende grad. Spørsmålet om hvem som skal finne fram til ansvarlige toleransegrenser for utslipp vil, slik jeg har forstått det, til syvende og sist havne hos mikrobiologen og ingen andre. Denne forskningsgren har vært stedmoderlig behandlet helt fram til de aller siste år. Det er bare NIVA og Havforskningsinstituttet som i noen utstrekning driver forskning på dette livsviktige felt. Riktignok er forskningsgrenen rustet betydelig opp de senere år, men

situasjonen i dag er allikevel langt fra tilfredsstillende sett på bakgrunn av de store beløp og den vidtrekende betydning den foreliggende Landsplan innebærer. Etter min oppfatning burde Landsplanen vært led-saget av en tilsvarende plan og et tilsvarende handlingsprogram for en forsert forskning innen mikrobiologien.

Det er også med stor tilfredshet man leser Landsplanens bemerkninger om geografisk prioritering. Det er iøynefallende at de største problemer og den største tidsnød faller på det østenfjeldske. Sør- og Vestlandet står hovedsakelig bedre, mens det nordenfjeldske med noen få punkt-vise unntak etter alt å dømme har relativt god tid på seg. Jeg tror man vanskelig kan vurdere og ta stilling til Landsplanen ut fra et enhetlig landsomfattende syn. Trolig bør planen vurderes sonevis, og det er vel da sannsynlig at man kommer fram til forskjellige resultater både hva økonomi og tid angår for de tre hovedregioner: Østlandet, Sør- og Vestlandet og Nord-Norge.

En vurdering av planen ut fra et enhetlig landsomfattende synspunkt må derfor etter min oppfatning føre fram til den konklusjon at staten bør konsentrere sin økonomiske evne på Østlandet, og i noen utstrekning også på Sør- og Vestlandet gjennom en første periode på ikke mindre enn 10 år. Med noen få punktvisse unntak bør Nord-Norge vente til en senere periode.

Det er med utilfredshet man må konstatere at den progressive forurensing av vassdragene med sur nedbør ikke er tatt med i planen.

Som pasjonert sportsfisker føler jeg meget sterkt med befolkningen langs de nå praktisk talt ødelagte Sørlands-vassdrag. Man har hevdet at det er industrien i England og på kontinentet som er skyldneren, men det er vel neppe tvil om at den sure nedbøren får betraktelig tilskudd fra norsk industri. Forsurningen av våre vassdrag er en sterkt progressiv prosess, og den er for øvrig allerede blitt målbar også oppe hos oss i det nordligste Norge.

Landsplanen for redning og bevaring av våre vannressurser er etter min oppfatning kanskje det betydeligste og viktigste dokument som er lagt fram de senere år. Fra et teknisk synspunkt er det utført et arbeide som det står all respekt av, og det er lite trolig at den videre behandling og bearbeiding vil ligge på det tekniske plan. Kommunenes reaksjon vil vel stort sett være preget av økonomiske hensyn og spørsmål om realistiske finansieringsplaner. Planens ideelle innhold og målsetting vil sikkert vinne gjenklang over hele landet, og det er vel ikke tvil om at mang en kommunepolitiker vil snakke seg varm på dette grunnlag. Det er vel samtidig grunn til å tro at temperaturen vil bli minst like høy når økonomien debatteres og kommunenes omprioritering skal gjennomføres. Stortingsmeldingen sier intet,

såvidt jeg har kunnet se, om forholdet til moms og investeringsavgift. En grov gjennomregning tyder imidlertid på at gjennomføringen av Landsplanen medfører en inntekt til statskassen på 4—5 milliarder i investeringsavgift samtidig som der innkasseres omtrent det samme beløp i moms på de kommunale avgifter som skal delfinansiere planen. Statskassens tilskudd til planen er ikke angitt med tall, men slått sammen med andre inntekter som lån til Kommunalbanken og § 15 Lån. Man sitter derfor igjen med en ubehagelig fornemmelse av at når operasjon «Vannressurser» er gjennomført, så vil statskassens regnskap for operasjonen stå i balanse eller gi et overskudd. Sett på bakgrunn av Landsplanens ideelle målsetting er dette en utilfredsstillende situasjon, lite flatterende for statsorganene og et kraftig irritasjonsmoment under kommunenes behandling av saken. Det burde være mulig å revurdere dette forholdet med bakgrunn i Miljøverndepartementets ideelle tenkemåte og målsetting. Jeg kan levende forestille meg en og annen kommunepolitiker med et gammelt sitat på lepene: «Staten gav, staten tok . . .». Nåja, det er vel ikke sikkert han vil fullføre sitatet, i hvert fall ikke med den salvelse originalen har krav på.